

Bir Terör Örgütünün Anatomisi: Aydınlık Yol

Bir Terör Örgütünün Anatomisi: Aydınlık Yol[1]

Giriş

Peru, İspanyollar tarafından yüzyıllarca sömürge olarak kullanılan Güney Amerika topraklarındadır. Ülke 1821 yılında bağımsızlığını İspanyollarla mücadele ederek elde etti. Toplumsal yapı olarak iki gruba ayrıldı. Bunlar İnkaların devamı olan ve ülkenin yüksek kesimlerinde yaşayan yerel halk ve beyazlardı. Yerlilerin yaşadıkları yüksek bölgelerde devlet kontrolü daha azdı. Aydınlık Yol Terör Örgütü (Shining Path / Sendero Luminoso - SL) örgütü de 1970 yılında Peru'da devlet kontrolünün zayıf olduğu And Dağlarındaki Ayachucho bölgesinde kuruldu. Örgüt kurulma aşamasında bölgede yaşayan yerli halkın fakirliğine ve yaşadıkları eşitsizliğine vurgu yaparak halk desteğini kazanmaya çalıştı.

Örgütün fikir ve isim babası Jose Carlos Mariategui, kurucu lideri Manuel Ruben Abimael Guzman Reynoso'dur (Malone, 2010). Peru'da beşe yakın aktif terör örgütü olmasına rağmen (McCormick, 1987) SL birçok noktada diğer örgütlerden ayrılmaktadır. Ayrıca SL dünya genelinde son yılların en kanlı terör örgütlerinden biri olarak da bilinir.

Peru ve Ayachucho

Peru Güney Amerika'da yer alan ve yaklaşık 400 yıl boyunca sömürge yönetiminde kalan bir ülkedir. Kuzeyde Ekvator ve Kolombiya, doğuda Brezilya, güneydoğuda Bolivya, güneyde Şili ve batıda Büyük Okyanus ile komşudur. Başkenti Lima'dır. Peru Quechua dilinde verimli arazi anlamına gelir. Peru'da bulunan And dağları mezozoik dönemin triasik evresinde oluşmaya başlamıştır. Bu yüzden bölge oldukça zengin yer altı kaynaklarına sahiptir.

Zengin kaynakları bırakmak istemeyen İspanyollar 1821 tarihine kadar Peru'da sömürge yönetimine devam etti. İspanyollarla girilen mücadeleler sonrası Peru bağımsızlığını kazandı. Bu mücadeleler genel olarak And dağları etrafında yaşayan yerel halk tarafından gerçekleştirildi. And dağlarında yaşayan bu insanların kökenleri İspanyol koloni yönetimindeki İnkalara dayanır. Ayrıca ülkede beyaz ırk denilen sömürge yönetimi sonrası kıyı kesiminde yaşayan bir nüfus da vardır. Bu iki nüfus arasında sürekli mücadeleler yaşanır.

And dağlarında yaşayan insanların tarihine bakıldığında "mücadele" ön plana çıkar. Gerek sömürge yönetimine karşı gerek sonradan yapıldığı iddia ettikleri haksızlıklara karşı her zaman savaşan bir topluluktur. And dağlarında yer alan Ayachucho ovası ise bu direnişlerin simgesi niteliğindedir. Bölgenin adı 1824 yılında İspanyollara karşı verilen mücadelelerden sonra değiştirilmiştir. Ayachucho, Quechua dilinde "ölüm köşesi" demektir. Bu isim İspanyollarla yaşanan mücadelelerde hayatını kaybeden halkın anısına konulmuştur. Bölgede Koloni zamanından kalma birçok eser hala ayakta. San Cristóbal de Huamanga Üniversitesi de burada yer alır. (1677'de kuruldu, 1886'da kapandı, 1959'da tekrar açıldı.) Şehrin ekonomik geliri genel olarak tarım, tekstil, çömlekçilik ve deri ürünlerine dayanır. Ayrıca şehir kültürel olarak oldukça zengindir.

Tarihsel Gelişim

SL'nin kökleri 1928 yılında Jose Carlos Mariategui'nin Peru Sosyalist Partisini kurmasına kadar gider. Örgütün adının ise Jose Carlos Mariategui'nin 1928 yılında yapmış olduğu bir konuşmasındaki "El Marxismo-Leninismo abre la sendero luminoso hacia la revolucion" (Marksizm-Leninizm devrime parıldayan bir yol açacaktır.) sözünden geldiği iddia edilir.

Örgütün kurucusu "Başkan Guzman" olarak adlandırılan Manuel Ruben Abimael Guzman Reynoso'dur. Guzman Ayachucho'da bulunan Huamanga Üniversitesi'nde felsefe profesörlüğü yaptı. Orta sınıf bir aileden gelen ve 1950'lerde komünist parti ile tanışan Guzman, SL'yi 1970'te Ayachucho bölgesinde kurdu. Örgüt içinde karizmatik liderliği ve otoritesi ile kısa sürede popülerlik kazandı. 1992 yılında yakalanması örgütün faaliyetlerine etki etmiştir.

Örgüt kurulduğu ilk zamanlarda can kaybı daha az olan eylemler düzenlese de sonrasında yaptıkları eylemlerde şiddeti çok yoğun olarak kullandı. Başlıca eylemleri oy sandıklarını yakma, güvenlik güçlerine suikast, köy yakma, elektrik santrallerine ve kamu kurumlarına saldırılardır. Eylemlerdeki temel amaç insanları korkutmak ve örgüte boyun eğmelerini sağlamaktır.

Örgütle mücadele konusunda çeşitli adımlar atılması olmasına rağmen 1990'lara gelene kadar etkili bir yöntem kullanılmadı. 1990'lara gelindiğinde ise örgüte karşı yoğun mücadele başlatıldı. Bu mücadeleler sonucunda 1992 yılında Guzman ve örgütün lider kadrosundan birkaç isim hücre evlerine yapılan baskınlarla ele geçirildi. Guzman ömür boyu hapse mahkum edildi.

Hapishanede Guzman'ın devlet ile yürüttüğü görüşmeler sonucunda örgütün bir kısmı silahlarını bırakırken Kızıl Yol (Sendero Rojo) olarak adlandırılan kolu, silahlı mücadelesine haken devam etmektedir.

İdeoloji

Guzman'ın tasarladığı SL yapılıması Peru'da faaliyet gösteren diğer terör örgütlerinden bazı noktalarda ayrılır. Bunun temel sebebi Guzman'ın örgüt mücadelesini kırsaldaki halka dayandırmasından gelir. Guzman örgütü kurarken en çok da Mao'dan ve Çin devriminden etkilenmiştir. Bu etkilenmenin mantıklı gerekçeleri vardır. Bunlardan ilki Mao'nun Çin devrimini gerçekleştiren kullandığı yabancılara karşı durma söylemidir (Japonlara karşı). İkincisi ise hareketin toplumun üretim yapan kesimine dayanması fikridir. Ayrıca SL yapılıması Peru'daki en uzun soluklu ve başarılı örgütlenmedir.

Guzman And dağlarının verimli arazilerinde yaşayan ve İnkaların devamı olan yerli halk ile Maoizmi harmanlamaya çalışmıştır. Bu da SL'nin en önemli farkını oluşturmaktadır. Kamboçya

rejiminden Khmer Rouge ve Stalin'in fikirleri de örgüt modellemesi için temel alınmıştır. Örgütün farklılaştığı son nokta ise kullandığı yoğun şiddettir. (McCormick, 1987)

Guzman kendisini Marx, Mao ve Lenin'den sonra Marksizmin dördüncü kılıcı olarak nitelenmiş ve şiddetin amaçlarına ulaşmada en önemli araç olduğunu belirtmiştir. Mao'nun kırsal gerilla mücadelesini benimseyen Guzman ilan ettiği örgüt eylem planını elli yıllık bir zaman dilimine yaymıştır. Bu planda;

1. Hareketlilik, kışkırtıcılık, propaganda,
2. Sabotaj ve kırsal gerilla faaliyetleri,
3. Şiddetin gerilla savaşı içerisinde genelleştirilmesi,
4. Bölge ve özgür bölgeler kurulması ve yayılması,
5. Şehirlerin ve ilçelerin, hükümetin çöküşünü sağlamak üzere köylülerden oluşan ordularla abluka altına alınması maddeleri bulunmaktadır.

Örgüt Yapılanması, Eylem Tarzı ve Başlıca Eylemler

Örgütler hedeflerine, kuruldukları coğrafyaya ve eylem türlerine göre değişik şekillerde örgütlenebilirler. SL yapılanması hiyerarşik örgüt modeline sahiptir. Lider, örgüt için hayati anlam ifade eder. Emir-komuta zinciri gelişmiştir. Eylem kararları merkezden alınır, bölgesel yönetim bu kararları uygular. Bu kadrolar liderin otoritesine bağlıdır. Üçüncü dalga terörizmde gördüğümüz kadınlar, Peru'da da karşımıza çıkar.

Örgüt hücrenel yapıya sahiptir. Her hücre bir lider, 2 patlayıcı uzmanı, bir fiziksel eğitim hocası ve siyasi bir ideolog olmak üzere 5-9 arası üyeden oluşur. Her hücrede en az bir kadın bulunur. Örgütteki kadınlar bazen lider pozisyonunda bazen de bomba taşıma, haberleşme, eylem yapma gibi faaliyetlerde yer alır (Malone, 2010).

Guzman eylemlerde şiddete yer verilmesinin gerekliliğini belirtti (McCormick). Şiddetin gerekliliğinin sebebi devleti aciz göstermek ve halkın desteğini kazanmaktır. Bu yüzden örgüt yaptığı eylemlerde yoğun şiddete başvurdu. Örgütün kurulma aşamasında gerçekleştirdiği eylemler daha kansız eylemler olarak nitelendirilir. 1980 yılında devlete karşı yapılan ilk eylemde başkanlık seçim sandıkları yakıldı. Bu eylem oldukça ironiktir çünkü yıllarca sömürge altında kalmış ardından da askeri rejimle yönetilmiş Peru'da yapılan ilk demokratik seçimdi. Ardından "emperyalizmin köpekleri" mesajını vermek için Lima şehrindeki sokak lambalarına köpekler asılmıştır (Gorriti, 1990). Örgüt başkentte gerçekleştirdiği bu eylemle hem hükümete hem de kapitalizmi savunan ve dış yardımda bulunan ülkelere mesaj verdi.

Örgüt kırsalda yaptığı eylemlerde ilkel silahlar kullanarak soykırım politikaları yürüttü ve insanları öldürdü. İlk eylemlerin amacı korku yaratmak ve halkın boyun eğmesini sağlamaktır. Aydınlık Yolu'nun en dikkat çekici saldırısı 22 Ağustos 1982'de eski İnka kenti Vilcashuaman köyünde karşı ayaklanma taburlarında görevli altı polislin öldürülmesi ve on beşinin kaçırılmasıyla sonuçlandı. Örgütün bu eylemlerde kullandığı yöntem, bölgedeki maden ocaklarından çaldıkları dinamitleri Kızıldenizlilerin kullandıkları sapanlarla atmaktır.

Örgütün eylemlerinden birinde Peru halkının yaklaşık yüzde ellisinin elektrikliğini sağlayan beş santrale saldırıldı ve halk 48 saat elektriksiz bırakıldı. Örgüt bu saat aralığında ekonomi bakanlığı, dışişleri bakanlığı, adalet sarayı ve bankalara dinamitlerle saldırılarda bulundu. Aynı yılın Aralık ayında başkent ve birkaç şehri daha etkileyen ikinci elektrik santrali saldırısında ise halk karanlıkta kaldıktan sonra sokaklarda Guzman'ın 48.yaşı kutlamaları yapılmıştır (McCormick, 1987).

Önemli kişilere suikast yapılması, tarım alanlarının yakılması ve sabotajlar da örgütün eylem şekilleri arasında yer aldı. Saldırılarda çoğunlukla dinamit ve ilkel silahlar kullanıldı. Silahlar genel olarak güvenlik güçleriyle girilen mücadeleler sonucu elde edildi. Dinamit ise örgütün simgesel silahı haline geldi. Örgüt bir yılda yaklaşık 92.000 dinamit çubuğu yapabileceğine sahipti (McCormick, 1987).

Eylemlerde hedef alınan noktalar arasında güvenlik güçleri, karakollar, köprüler, hapishaneler, elektrik hatları, Coca Cola şirketi, Ford şirketi, telekomünikasyon merkezleri ve KFC şubeleri sayılabilir. Bu eylemlerdeki genel amaç vahşet ve korku yaratarak halkın boyun eğmesi ve onlara katılmasıdır. Ayrıca örgüt hiçbir dış yardım kabul etmediğini göstermek için ABD, SSCB, Küba gibi ülkelerin elçiliklerine de bombalı saldırılarda bulundu.

Örgüt;

- 1980 yılında 219,
- 1981 yılında 715,
- 1982 yılında 891,
- 1983 yılında 1.123,
- 1984 yılında 1.760,
- 1985 yılında 2.050 eylem düzenlemiştir (McCormick, 1987).

Örgüt para kaynağını dış yardımlardan değil; banka soygunları, kokain ticareti, yerel halk desteği ve rehine eylemlerinden sağladı. Özellikle kırsaldaki yerel halk desteği ve kokain[2] bunların arasında öne çıktı.

Hükümetin Örgütle Mücadele Stratejileri ve Guzman'ın Yakalanması

Mao gerillanın sudaki balıklar olduğunu ve halkın da su olduğunu söyledi. Gerilla için halkı kazanmak önemlidir. Guzman Mao'nun bu söyleminden yola çıkarak halkı kendi yanına çekebilecek için yoğun şiddet kullanmayı ve korkutmayı tercih etti. Kırsaldaki halk başlangıçta örgüte sempati ile yaklaşırsa da artan şiddet olayları neticesinde örgüte olan desteğin bir kısmı azaldı. Peru hükümeti ilk eylemin görülmesiyle başladığı 1980 yılından itibaren mücadele etse de bu çabalar sonuçsuz kaldı. Örgüt yıllarca Peru'da görülen en kanlı eylemlere imza atmaya sürdürdü.

Peru hükümeti 1988-89 yıllarına geldiğinde orduyu revize etmeyi içeren ve yerel halkı kazanmalarını sağlayan bir el kitabı hazırladı. Guzman'ın gerillaları halkın desteğini her geçen gün daha fazla kaybederken güvenlik güçleri halka daha yakın durmaya başladı. Ayrıca Fujimoro'nun seçilmesi ve örgütle mücadele kapsamında yürüttüğü kararlı politikalar sona giden yolda önemli adımları oluşturdu.

İlk başta bölgede görevle gönderilen güvenlik güçleri yerel dili bilenler arasından seçildi. Ardından güvenlik güçlerine SL'nin etkin olduğu coğrafyada kullanılan yerel dilin eğitimini verilerek bölgede hükümetin aktifliği artırıldı ve halkla iletişim geliştirildi. Halka hemen hemen her konuda destek vermeye başlandı. Hükümet ayrımcılık konularında daha dikkatli politikalar yürüttü. Mücadele yürütülen coğrafyanın engebeli ve zor şartlara sahip olduğu yerlerde bölgeyi bilen kişilerden oluşan yerel birlikler kuruldu. Bu birlikler kırsalda devletin mücadelesine gücünü arttırdı. Ayrıca istihbarat sisteminde yapılan değişiklikler ve bilginin tek adreste toplanması da örgütle mücadelede başarıyı getiren önemli değişikliklerden oldu. (Malone, 2010)

1990 seçimlerinde başa geçen Japon asıllı Fujimoro, SL'ye karşı büyük bir mücadele kararı almasının ardından 1992 yılında Guzman ve örgüt kadrosunun üst düzey isimlerinin kaldığı hücre evine yapılan bir operasyon ile yakalandılar. Ardından Guzman ömür boyu hapse mahkum edildi. Lider merkezli hareket kabiliyeti olan örgüt bu yakalanmalar sonucunda eylem kapasitesini kaybetti.

Sonuç

Terörizm ve ayaklanmalarla mücadele literatüründe kesin bir yöntem vardır demek oldukça güç görünmektedir. Her vaka kendi içinde değerlendirilmeli ve çözüm yöntemleri belirlenmelidir. Çözüm yöntemleri belirlenirken örgütlerin kendi içindeki dinamikler, ideolojileri, kuruldukları coğrafyanın yer şekilleri/bitki örtüsü ve bölgede yaşayan halk dikkate alınmalıdır. Vietnam'da Amerikalılar coğrafyaya hakim olmadıkları için, Cezayir'de de Fransızlar yerel halkın isteklerini göz ardı edip yoğun şiddete başvurdukları için başarısız olmuşlardır. Fakat Peru hükümeti SL ile mücadele ederken hem halkı kazanmaya hem de coğrafyaya hâkim olmaya çalışmıştır.

SL örgütü aktif olduğu yaklaşık 20 yıllık zaman aralığında şiddeti en büyük enstrüman olarak kullanmıştır. Ülkeyi binlerce dolar zarara uğratmış, yaklaşık 70.000 insan SL terörizmi nedeniyle hayatını kaybetmiştir. Peru'da son yıllarda Guzman örgütünü legal bir parti olma yoluna sokmaya çalışsa da SL'nin bazı kolları halen silahlı mücadelesine devam etmektedir.

Kaynakça

Gorriti, G., (1999), The Shining Path: A History of the Millenarian War in Peru, The University of North Carolina Press.

Malone, E., (2010), The Shining Path of Peru: Defeated or Alive, Yüksek lisans tezi, Washington: Georgetown University.

McCormick, G.H., (1987) The shining path and Peruvian terrorism, Journal of Strategic Studies, 10:4, 109-126, DOI: 10.1080/01402398708437317

[1] Atf için: Varol, H. (2020). *Bir Terör Örgütünün Anatomisi: Aydınlik Yol*. xxXX.xxxx tarihinde <https://www.teram.org/Icerik/bir-teror-orgutunun-anatomisi-aydinlik-yol-64> adresinden erişildi.

[2] Peru, dünya kokain üretiminin yaklaşık %50'sini karşılamaktadır.

Hatice VAROL